

УДК 330:658.15

*С. М. Халатур,**д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8331-3341>**Ю. В. Масюк,**к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6339-3011>**О. Ю. Шевченко,**здобувач освітнього рівня "магістр"**Дніпровський державний аграрно-економічний університет**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-2108-3138>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.4.43

ФІНАНСОВИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

S. Khalatur,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

Yu. Masiuk,

PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

O. Shevchenko,

Student of the gr. MgFBS-22, Dnipro State Agrarian and Economic University

FINANCIAL RISK MANAGEMENT OF A COMMERCIAL BANK

Авторами статті визначаються основні теоретичні та методологічні аспекти фінансового ризик-менеджменту в комерційних банках. В процесі фінансового управління ризиками банківськими установами необхідно своєчасно виявити, оцінити, проаналізувати, уникнути фінансові ризики. Визначення на етапі виникнення кожного ризику можливе за умовим їх ідентифікації. В статті систематизовано класифікацію ризиків за ознаками внутрішнього та зовнішнього впливу факторів, які сприяють їх виникненню в умовах нестабільності економіки. Наведено основні методи управління фінансовими ризиками в комерційному банку, що дозволяють мінімізувати фінансові ризики. Розглянуто основні етапи фінансового ризик-менеджменту комерційного банку, що дозволить підвищити його прибутковість, фінансову стабільність і стійкість, відновити рівень платоспроможності в умовах ринкової невизначеності, стабілізації банківського сектора економіки країни в цілому.

The authors of the article define the main theoretical and methodological aspects of financial risk management in commercial banks. In the process of financial risk management, banking institutions must timely identify, evaluate, analyze, and avoid financial risks. Determination at the stage of occurrence of each risk is possible provided they are identified. The article systematizes the classification of risks based on the internal and external influence of factors that prevent their occurrence in conditions of economic instability. The main methods of financial risk management in a commercial bank, which allow to minimize financial risks, are presented. The main stages of financial

risk management of a commercial bank, which will increase its profitability, financial stability and sustainability, restore the level of solvency in conditions of market uncertainty, and stabilize the banking sector of the country's economy as a whole, are considered. The main task of financial risk management of banking institutions is the ability to timely assess the quality and quantity of financial risks, to choose an effective method at the stage of their identification and monitoring, to analyze possible scenarios, to choose an effective policy of risk management measures to work specifically with the list of identified risks. Financial risk management includes the development of policies, procedures and tools for risk management. Commercial banks must have qualified specialists in financial risk management who conduct analysis, holdings, modeling and structuring of risks to ensure the stability and profitability of the bank. The processes of successive implementation of the stages of risk management of commercial banks have a significant impact on increasing the financial stability of banking activity. At each stage of financial risk management, a commercial bank carries out certain measures aimed at overcoming crisis phenomena and negative processes, the consequences of which can lead to a decrease in liquidity, profitability, insolvency and bankruptcy. The development of the specified measures involves the use of constant monitoring of the financial market and its sectors: credit, currency, deposit, investment (capital market), and also necessitates the assessment of the degree and analysis of the sensitivity and occurrence of risk and its likely impact on the final results of the bank.

Ключові слова: фінансові ризики, ризик-менеджмент, фінансове управління, комерційний банк.
Key words: financial risks, risk management, financial management. commercial bank.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Необхідною передумовою ефективного функціонування банківської системи України в умовах нестабільності економіки виступає організація системи управління банківськими ризиками. Саме правильний обраний банківською установою методологічний підхід в сфері фінансового ризик-менеджменту сприятиме підвищенню й його прибутковості, фінансової стабільності і стійкості, відновленню платоспроможного рівня в умовах ринкової невизначеності, стабілізації банківського сектора економіки країни в цілому [8].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі проблеми ризик-менеджменту фінансово-кредитного сектору економіки відображені в працях відомих вчених сучасної науково-економічної літератури, таких як: Ватаманюк-Зелінська У.З., Вагіль В.М., Вінченко І.І., Павлишин І.О., Павлова Г.Є., Пузирьова П.В., Самура Ю.О., Качула С.В., Кунц Ж., Хейнц М. та ін. [1—10]. В решті-решт вказані автори наукових публікацій досліджували лише окремі положення фінансового ризик — менеджменту підприємств і банківських установ, проте постає потреба у вирішенні проблем управління фінансовими ризиками в умовах сталого розвитку банківської системи країни.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних положень запровадження ризик-менеджменту в комерційних банках, а також визначенні оптимальних заходів при управлінні фінансовими ризиками в умовах нестабільного функціонування фінансово-кредитної системи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фінансовий ризик-менеджмент комерційного банку направлений на процес ідентифікації, аналізу і керування фінансовими ризиками, з якими банківські установи можуть зіткнутися в своїй діяльності [7].

Основними типами фінансових ризиків, з якими виникають труднощі в банківській діяльності, являються наступні:

1. Кредитний ризик: це ризик невиконання боржників зобов'язань перед банком. Банк повинен оцінювати кредитоспроможність клієнтів і встановлювати адекватні контрольні механізми для зменшення ризику невиконання кредитів.

2. Ринковий ризик: це ризик зміни цін на фінансові активи та інструменти, що володіє банк. Банк повинен аналізувати ринкові умови і приймати стратегічні рішення щодо портфеля активів та пасивів для управління ризиком та забезпечення доходу.

3. Ризик ліквідності: це ризик становлення браку ліквідності, коли банк не може задовольнити потреби клієнтів у готівці або інших ліквідних активах. Банк повинен мати ефективні стратегії управління ліквідністю, такі як створення резервів та партнерства з іншими банками.

4. Операційний ризик: це ризик, пов'язаний зі збитками, що виникають внаслідок недбалого або неефективного функціонування внутрішніх процесів банку, технічних збоїв, шахрайства, людського фактору та інших. Банк повинен мати ефективну систему внутрішнього контролю та резервування, щоб зменшити операційний ризик.

5. Процентний ризик: це ризики пов'язані з коливаннями процентних ставок при наданні кредитних позик або формуванні портфелю цінних паперів, що може

впливати на зміну їх доходності. З метою фіксації ставок банківськими установами використовуються своп-угоди, які дозволяють здійснити захист від таких ризиків.

На рисунку 1 зображено систематизовану класифікацію банківських ризиків за виділеними ознаками та відокремлені основні методи управління ними в банківських установах в умовах ринкової нестабільності.

Основним завданням фінансового ризик-менеджменту банківських установ виступає можливість своєчасно провести оцінку якості та кількості фінансових ризиків, обрати ефективну методику на етапі їх ідентифікації та моніторингу, проаналізувати можливі сценарії, обрати ефективну політику заходів з ризик-менеджменту по роботі саме з переліком виявлених ризиків [8].

Фінансовий ризик-менеджмент включає розробку політик, процедур та інструментів для управління ризиками. Комерційні банки повинні мати кваліфікованих фахівців з фінансового ризик-менеджменту, які проводять аналіз, холдінги, моделювання та структурування ризиків для забезпечення стійкості та прибутковості банку [1, с. 95].

Значного впливу на підвищення фінансової стабільності банківської діяльності набувають процеси послідовного впровадження ризик-менеджменту комерційних банків, етапи якого відображено на рисунку 2.

На кожному етапі фінансового ризик-менеджменту комерційним банком проводяться певні заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та негативних процесів, наслідки яких здатні призвести до зниження ліквідності, прибутковості, неплатоспроможності і банкрутства [3, с. 268].

Розробка вказаних заходів передбачає застосування постійного моніторингу кон'юнктури фінансового ринку та його секторів: кредитного, валютного, депозитного, інвестиційного (ринку капіталів), а також зумовлює необхідність оцінки ступеню та аналізу чутливості та виникнення ризику і його ймовірного впливу на кінцеві результати банку [4, с. 733].

При поступовому вирішенні проблем стратегічного фінансового ризик-менеджменту банківськими установами обривається різна тактика. Одними більш стійкими та крупними банками проводяться заходи спрямовані на розширення власної філіїної мережі

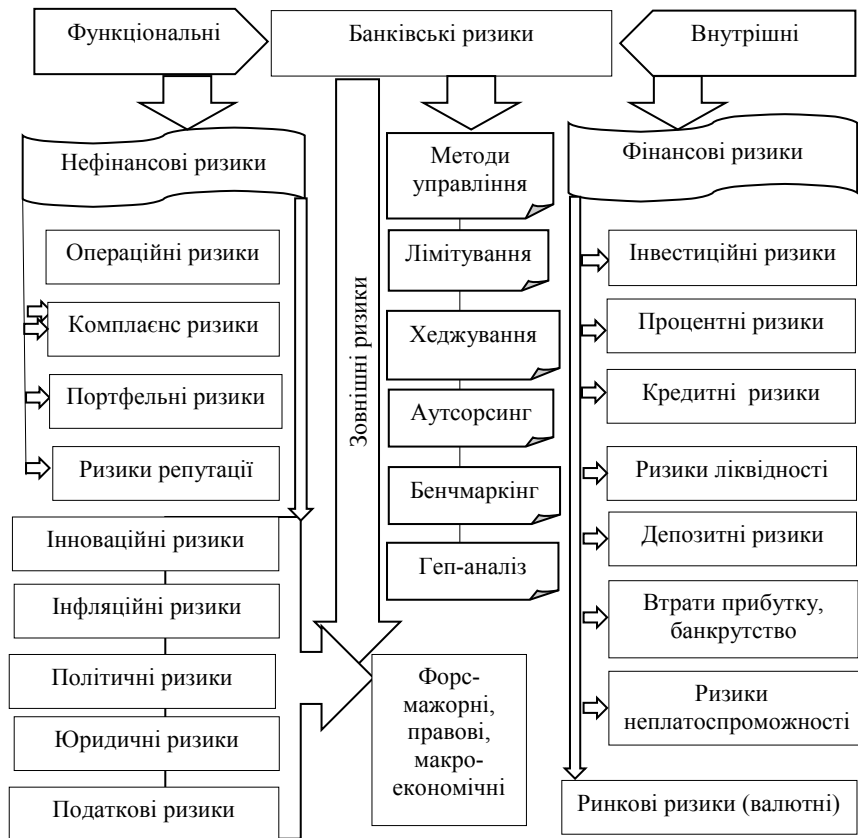

Рис. 1. Блок-схема класифікації ризиків та методів їх управління в комерційному банку

Джерело: складено авторами.

та відкриття нових відділень. Іншими банками збільшуються обсяги активів, створюючи тим самим умови для підвищеного ризику, підвищений рівень ризику. Певними комерційними банками проводиться така дивідендна політика, за умовами якої кошти сплачуються засновникам, а не збільшується розмір активів за рахунок прибутку. В розрізі кожного підходу при

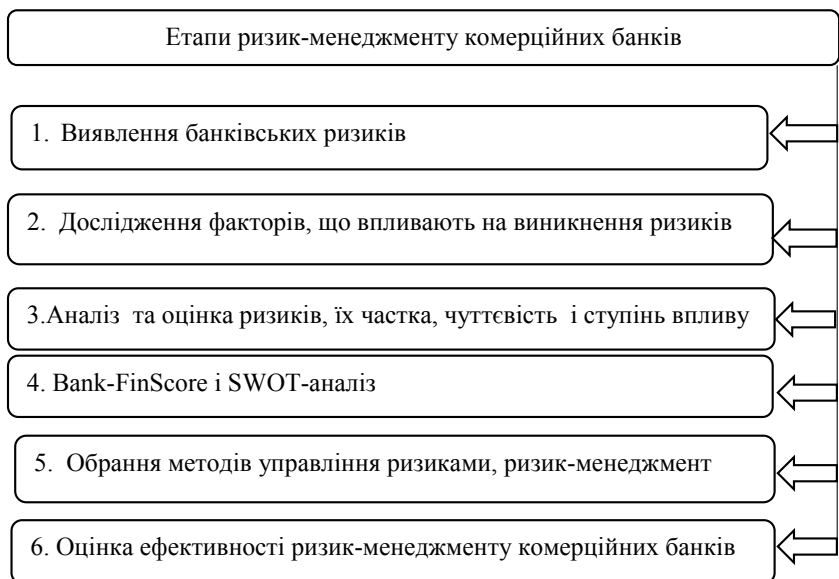

Рис. 2. Етапи ризик-менеджменту комерційних банків

Джерело: складено авторами.

вибори тієї чи іншої фінансової політики банківські установи прагнуть знизити фінансові ризики здійснюючи своєчасну оцінку ймовірності виникнення збитків [2, с. 40].

ВИСНОВКИ

Досліджуючи значимість та особливості управління фінансовими ризиками в банківській сфері можемо зробити висновки, що з метою мінімізації того чи іншого ризику комерційні банки спроможні обрати найбільш ефективні і дієві способи направлені на підтримку оптимального співвідношення активів і зобов'язань, доходів і витрат, забезпечуючи при цьому відповідний норматив прибутковості, ліквідного та платоспроможного рівня. Підбиваючи підсумки стосовно вищевикладеного, варто відзначити, що окремі заходи фінансової тактики та стратегії при збалансуванні зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на виникнення ризиків та відображають фінансово-економічні показники банківських установ, повинні стати гарантією фінансової стабільності всієї банківської діяльності країни.

Література:

1. Ватаманюк-Зелінська У.З., Вагіль В.М. Управління фінансовою стійкістю АТ КБ "Приватбанк" в умовах воєнного стану. Інноваційна економіка. 2023. № 3. С. 92—99.
2. Павлишин І.О. Фінансовий ризик-менеджмент комерційного банку: класифікація та оцінка ризиків. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 10. С. 39—42.
3. Пузирьова П.В. Управління фінансовими ризиками на підприємствах в суасних умовах. Аграрний вісник Причорномор'я, Економічні науки, 2010. Вип. № 53. С. 256—261.
4. Самура Ю.О. Ризик-менеджмент у системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, установ, організацій. Економіка та суспільство. 2018. Вип. 15. С. 732—738.
5. Khalatur, S., and Dubovych, O. (2022). Financial Engineering of Green Finance as an Element of Environmental Innovation Management. Marketing and Management of Innovations, vol. 1, pp. 232—246. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2022.1-17> (дата звернення: 23.12.2023).
6. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., and Klymenko, S. (2023). Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 5 (52), pp. 413—432. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169> (дата звернення: 24.12.2023).
7. Khalatur, S., Pavlova, H., Vasilieva, L., Karamushka, D., and Danilevica, A. (2022). Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector. Entrepreneurship and Sustainability Issues, vol. 9 (4), pp. 56—76. URL: [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3)) (дата звернення: 25.12.2023).
8. Khalatur, S., Tvaronaviciene, M., Dovgal, O., Levkovich, O., and Vodolazska, O. (2022). Impact of selected factors on digitalization of financial sector. Entrepreneurship and Sustainability Issues, vol. 10 (1), pp. 358—377. URL: [https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1(19)) (дата звернення: 22.12.2023).
9. Khalatur, S., Vinichenko, I., and Volovyk, D. (2021). Development of modern business processes and outsourcing activities. Baltic Journal of Economic Studies, vol. 7 (3), pp. 195—202. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-195-202> (дата звернення: 26.12.2023).
10. Kunz G. Heitz M. (2021). Banks' risk culture and management control systems: a systematic literature review Jennifer. Journal of Management Control. Vol. 32, pp. 439—493. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00187-021-00325-4>.

References:

1. Vatamanyuk-Zelins'ka, U.Z. and Vahil, V.M. (2023), "Management of the financial stability of JSC CB "Privatbank" in the conditions of martial law", Innovatsiyna ekonomika, vol. 3, pp. 92—99.
 2. Pavlyshyn, I.O. (2016), "Financial risk management of a commercial bank: classification and assessment of risks", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 10, pp. 39—42.
 3. Puzyr'ova, P.V. (2010), "Management of financial risks at enterprises under current conditions", Ahrarnyy visnyk Prychornomorya Ekonomichni nauky, vol. 53, pp. 256—261.
 4. Samura, Yu.O. (2018), "Risk management in the system of ensuring financial and economic security of enterprises, institutions, and organizations", Ekonomika ta suspil'stvo, vol. 15, pp. 732—738.
 5. Khalatur, S. and Dubovych, O. (2022), "Financial Engineering of Green Finance as an Element of Environmental Innovation Management", Marketing and Management of Innovations, vol. 1, pp. 232—246, available at: <http://doi.org/10.21272/mmi.2022.1-17> (accessed December 23, 2023).
 6. Khalatur, S. Kachula, S. Oleksiuk, V. Kravchenko, M. and Klymenko, S. (2023), "Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business", Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 5 (52), pp. 413—432. DOI:<https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169>.
 7. Khalatur, S. Pavlova, H. Vasilieva, L. Karamushka, D. and Danilevica, A. (2022), "Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector", Entrepreneurship and Sustainability Issues, vol. 9 (4), pp.56—76. [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3))
 8. Khalatur, S. Tvaronaviciene, M. Dovgal, O. Levkovich, O. and Vodolazska, O. (2022), "Impact of selected factors on digitalization of financial sector", Entrepreneurship and Sustainability Issues, vol. 10 (1), pp. 358—377. [https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1(19))
 9. Khalatur, S. Vinichenko, I. and Volovyk, D. (2021), "Development of modern business processes and outsourcing activities", Baltic Journal of Economic Studies, vol. 7 (3), pp.195—202. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-195-202>
- Стаття надійшла до редакції 30.01.2024 р.*